

Undersökning av e-röstningens potentiella effekter på valdeltagande och demokrati i Sverige

Oscar Petersson 890422-4998
Kandidatuppsats i Europastudier
med humanistisk profil
Lunds Universitet
VT 2013
Handledare: Jan Schwarz

LUNDS
UNIVERSITET

Sammanfattning

Med utgångspunkt i debatten om e-röstning i svensk media under våren 2013 undersöker jag i denna uppsats, utifrån ett samhällsvetenskapligt perspektiv, huruvida e-röstning kan leda till ett ökat valdeltagande i svenska riksdags- och Europaparlamentsval och hur den svenska demokratin kan stärkas genom att erbjuda denna typ av röstning. För att undersöka detta har fokus främst lagts på att studera Estlands erfarenhet av e-röstning. Den studien kompletteras med en kortare genomgång av Norges e-röstningsförsök. Undersökningarna görs utifrån statistik från de båda länderna, i Norges fall en mer begränsad sådan, medan det i Estlands fall rör sig om sammanställd statistik från början av 1990-talet. Även officiella rapporter från valen kommer användas i en kortare redogörelse för vilka som använder sig av e-röstning. Därefter diskuteras resultatet från undersökningarna ur ett svenskt/europeiskt perspektiv, i ljuset av teorier om valdeltagande och valdeltagandets roll i demokratin. Diskussionen utmynnar i slutsatsen att e-röstning endast kan förväntas ha en marginell påverkan på valdeltagandet i de svenska riksdagsvalen men desto större potential att öka valdeltagandet i Europaparlamentsvalen. Dessutom dras slutsatsen att e-röstningens största styrka ligger i att öka tillgängligheten för väljarna och bidrar till att kostnaden för att rösta både blir lägre och mer jämlik.

Nyckelord i uppsatsen: *E-röstning, Valdeltagande, Demokrati, Facilitering och Tillgänglighet.*

Antal ord exklusive bibliografi: 10 848.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
1. Introduktion	4
1.1 Bakgrund	6
1.2 Tekniska aspekter	8
2. Teori	9
2.1 Facilitering och mobilisering.....	9
2.2 Valdeltagande och demokratin	11
2.3 E-röstning som en del av E-demokrati.....	13
2.4 Den digitala klyftan	15
2.5 Forskningsdesign.....	15
3. Metod/Material	16
3.1 Tidigare forskning	18
4. Resultat	19
4.1 Studie över Estlands erfarenhet av e-röstning	19
4.2 Sammanfattning av Norges erfarenhet av e-röstning.....	23
5. Diskussion	25
5.1 E-röstning och valdeltagande	25
5.2 E-röstning och valdeltagande ur ett svenskt perspektiv	27
5.3 E-röstning för att stärka demokratin	30
6. Slutsatser	33
7. Bibliografi	37
7.1 Böcker och kapitel av böcker.....	37
7.2 Rapporter	37
7.3 Akademiska artiklar och artiklar presenterade vid konferenser.....	39
7.4 Artiklar från tidningar	40
7.5 Webbsidor	41

1. Introduktion

Under våren 2013 presenterade vallagskommittén i Sverige ett förslag på att det i riksdagsvalet 2018 ska genomföras ett försök med så kallad e-röstning i ett antal kommuner i Sverige och om det visar sig fungera väl gå vidare och erbjuda denna typ av röstning för hela befolkningen i efterkommande val.¹ E-röstning är tänkt att fungera som ett komplement till dagens röstingsalternativ och inte som en ersättning för något av dem. Vid sidan av möjligheten att öka valdeltagande, är de anledningar som lyfts upp till varför e-röstning ska införas främst relaterade till en snabbare röstningsprocess och minskad risk för felräkning.² Trots att alla riksdagspartierna (förutom Miljöpartiet) står bakom detta förslag, blev det allmänna mottagandet i svensk media överväldigande negativt. Det som främst kritiserades var de tekniska svårigheterna med att genomföra e-röstning,³ men det uttrycktes också oro för att röstningen som en demokratisk ritual skulle förlora sin betydelse och att röstandet skulle "trivialiseras."⁴ En ledare i SvD avslutas *"If it ain't broken, don't fix it... Fixa det som behövs fixas, men bjud inte in nya problem."*⁵

I den här uppsatsen kommer jag att ha utgångspunkten att det, i motsats till det ovan nämnda citat, faktiskt finns något som behöver "fixas" när det gäller det svenska röstningssystemet. Mitt fokus kommer dock inte ligga på minskad felmarginal och snabbare rösträkning som lyftes upp ovan, även om dessa också är önskvärda förbättringar. Istället kommer jag att fokusera på hur e-röstning kan stärka demokratin i Sverige genom ökad tillgänglighet och ökat valdeltagande. Svenskt valdeltagande när det gäller riksdagsval är bland de högsta i världen, men man kan se att det har skett en minskning från rekordnivåerna under 70- och 80-talet som då låg på över 90 % jämfört

---

¹ Slutbetänkande från 2011 års Vallagskommitté. "E-röstning och andra valfrågor." Offentlig utredning, Stockholm, 2013. 43.

² Mats Gerdau "Väljarna är redo att rösta på nätet", *Expressen*, 19:e November 2012 (den 4 Maj 2013)

³ Max Andersson, "Flera demokratiska risker med e-röstning", *SvD*, 5:e April 2013 (hämtad den 25 April 2013)

⁴ "Valet är ingen nätshopping", *DN*, 18:e april 2013 (hämtad den 25 April 2013)

⁵ "Lyssna på Piratpartisterna", *SvD*, 19:e april 2013 (hämtad den 25 April 2013)

med 2010 års 84,6 %.⁶ När det kommer till Europaparlamentsvalen har Sverige dock ett desto sämre valdeltagande, 45,53 % i det senaste Europaparlamentsvalet 2009. EU snittet var oroväckande låga 43 %. Sverige ligger långt under länder som Danmark (59,54 %) och Italien (65,05 %) men i jämförelse med länder som Tjeckien (28,2 %) och Slovakien (19,64 %) ter sig våra 45,53 % som ett relativt gott resultat.⁷ I detta fall finns det alltså ett stort behov av förbättring, inte bara i Sverige. Eftersom denna uppsats skrivs i ämnet Europastudier kommer därför mycket fokus ligga på e-röstningens påverkan på just Europaparlamentsvalen. E-röstningens potential att stärka demokratin i Sverige ligger dock inte enbart i möjligheten att öka valdeltagande, stort fokus i uppsatsen kommer även att läggas på väljarnas tillgänglighet till att rösta.

De frågeställningar som jag kommer utgå ifrån denna uppsats är: 1. Kan e-röstning bidra till en ökning av valdeltagandet i riksdagsvalen och Europaparlamentsvalen i Sverige? 2. Hade ett införande av e-röstning stärkt den svenska/europeiska demokratin?

När jag undersöker dessa frågeställningar kommer jag utgå ifrån hypotesen att ett införande av e-röstning hade gett just dessa effekter, alltså både lett till ett ökat valdeltagande och en stärkt demokrati. För att besvara frågeställningarna ämnar jag att närmare studera två länders erfarenheter av e-röstning, Estland och Norge. Undersökningen av Estlands e-röstningserfarenhet kommer att utgöra grunden i denna uppsats eftersom de är det land i världen som har mest erfarenhet av e-röstning. Norge som tvärtemot har en mycket begränsad erfarenhet, utgör dock fortfarande ett intressant exempel; delvis för att de är tänkta att bli en förebild för det svenska systemet men också på grund av att de stora likheterna som finns mellan Sverige och Norge kan ge en inblick i hur internetröstning kan komma att mottas här.

Med reservation för generalisering så kan man dela in forskningen som rör e-röstning i två kategorier: en teknisk och en samhällsvetenskaplig. Den tekniska kategorin berör själva konstruktionen/designen av e-röstningssystemet, hur det ska hållas säkert från

---

⁶Statistiska centralbyrån. *Svenskt valdeltagande under hundra år*. Demokratisk rapport 13, SCB, 2012, 29.

⁷ European Parliament. *Valdeltagande i Europaparlamentsvalen 1979-2009*.

[http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/000cdcd9d4/Turnout-\(1979-2009\).html](http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/000cdcd9d4/Turnout-(1979-2009).html) (hämtad den 22 April 2013).

yttre påverkan från "hackers" och hur valhemligheten ska bevaras etc. Den samhällsvetenskapliga infallsvinkeln berör istället effekterna som e-röstning skulle kunna ha på valdeltagandets, demokratins och samhällets utveckling. På senare år har det gjorts en mängd studier som undersöker e-röstning ur båda dessa perspektiv. I Sverige är det dock främst de teknologiska aspekterna som har diskuterats och fått utrymme i media (se artiklarna som nämndes i början av introduktionen). De teknologiska aspekterna är grundläggande för att e-röstning ska fungera i praktiken och förtjänar utan tvivel att diskuteras och undersökas så utförligt som möjligt. Jag upplever dock att e-röstningens mer samhällsvetenskapliga aspekter inte har fått det utrymme som de förtjänar i den svenska debatten. I min studie ämnar jag därför att belysa frågan om e-röstning ur ett samhällsvetenskapligt perspektiv och argumentera för att de demokratiska fördelar som kan göras genom ett införande av e-röstning måste vägas in mot de teknologiska (och samhällsvetenskapliga) faktorer som bland andra Max Andersson från Miljöpartiet, hävdar redan nu är tillräckliga för att stoppa ett *försök* med e-röstning i valet 2018.⁸

1.1 Bakgrund

För att läsaren ska få en inblick i vad e-röstning innebär och de svårigheter som finns så följer en kort bakgrund till begreppet nedan.

E-röstning i det sammanhang som diskuteras i den här uppsatsen syftar på vad som på engelska kallas "internet voting, e-voting eller remote voting" – alltså en möjlighet för medborgaren att lägga sin röst via internet, antingen hemifrån eller någon annan plats där det finns tillgång till internet. E-röstning, i det här fallet, syftar alltså inte på så kallad "elektronisk röstning" där väljaren som vanligt går till en vallokal men där använder sig av en elektronisk röstningsmaskin istället för en valsedel av papper för att göra sitt val.

E-röstning är fortfarande väldigt ungt och har vuxit fram i samband med revolutionen inom IKT (informations och kommunikationsteknik). Första gången som e-röstning användes i ett bindande politiskt val var i USA år 2000. År 2012 hade 11 länder använt

---

⁸ Andersson, "Flera demokratiska risker med e-röstning"

sig av "remote" e-röstning och av dessa är det sju stycken som idag avser att fortsätta använda sig av e-röstning.⁹ De flesta av dessa länder har dock endast genomfört pilotprojekt för att undersöka framtida möjligheter att använda sig av systemet som ett komplement i röstningsprocessen. I Europa är e-röstning mest etablerat i Schweiz, Frankrike och Estland. I Schweiz tillämpades e-röstning till att börja med i kantonerna Genève, Zürich och Neuchâtel. Idag har ytterligare tio stycken kantoner börjat använda systemet.¹⁰ I Frankrike har e-röstning varit riktad mot franska medborgare som bor i utlandet.¹¹ Det är bara i Estland som e-röstning är tillgänglig för hela befolkningen. Estland är också det enda landet som har använt sig av e-röstning vid ett Europaparlamentsval.

Varje land (och även regioner som kantonerna i Schweiz) skiljer sig lite åt från varandra i hur e-röstningssystemen är utformade, men eftersom det är Norges och Estlands erfarenheter som kommer undersökas närmare i den här uppsatsen så passar det också bäst att beskriva förutsättningarna för deras system. Deras grundläggande principer för e-röstning är mycket lika varandra och grundar sig i dessa punkter: 1. E-röstning är endast ämnat att vara ett komplement till de "traditionella" röstningsmetoderna. 2. E-röstning genomförs under perioden för förtidsröstning. 3. Flera röster via internet kan läggas, där den sista lagda är den som räknas. 4. En röst på en pappersvaledel räknas över eventuella e-röster. 5. Ett system med elektronisk identifikation används för att få en så hög säkerhetsnivå som möjligt. 6. E-röstsystemet ska vara tekniskt säkert och alla grundläggande krav för valförfarande ska uppfyllas.¹²

---

⁹Jordi Barrat i Esteve, Ben Goldsmith, och John Turner. *International Experience with E-Voting: Norwegian E-Vote Project*. Washington DC: International Foundation for Electoral Systems, 2012. 1.

¹⁰

Gasser, Urs, och Alexander H. Trechsel. "Casting Votes on the Internet." *Harvard International Review* 34, Spring 2013: 54.

¹¹ Barrat i Esteve, Goldsmith, och Turner. *International Experience with E-Voting: Norwegian E-Vote Project*. 4.

¹² Slutbetänkande från 2011 års Vallagskommitté. "E-röstning och andra valfrågor." Offentlig utredning, Stockholm, 2013. 48-49.

1.2 Tekniska aspekter

Även om denna uppsats fokus inte ska ligga på de tekniska aspekterna av e-röstning så ges här ändå en kortfattad beskrivning av dessa faktorer för att läsaren ska få en inblick i vad som inom det tekniska fältet ses som de största svårigheterna. Generellt sett kan man dela in dessa svårigheter i ett antal olika kategorier vilka alla mer eller mindre har sin grund i att själva röstningsmomentet sker i en okontrollerad miljö, utanför vallokalernas "trygga" sfär. 1. Det första och största problemet ligger i att någon ska kunna "hacka" sig in i röstningssystemet och på så sätt kunna påverka valresultatet.¹³ 2. Bevarandet av valhemligheten ses som en riskabel faktor. Även här ligger oron i att en utomstående person ska kunna hacka sig in i systemet och kunna spåra röster tillbaka till avsändaren och då kunna utnyttja den informationen till utpressning eller liknande. Om det misstankar om att detta skulle vara möjligt skulle finnas, kan "mindre accepterade" partier riskerar att tappa många väljare som inte vill bli offentligt kopplade till dessa. 3. Det sista stora problemet ligger i så kallad "familjeröstning", vilket innebär att det finns risk för en person att falla för tryck från t.ex. familj eller vänner. I en okontrollerad miljö skulle dessa kunna påverka vad någon lägger sin röst på, vilket är det inte finns samma möjligheter för i en vallokal.¹⁴ Detta problem har dock lösts mycket effektivt, som nämndes ovan, genom att man kan rösta ett obegränsat antal gånger via internet eller gå till vallokalen och på så sätt kunna rösta igen om man har känt sig pressad i en tidigare situation.

---

¹³ Barrat i Esteve, Goldsmith, och Turner. *International Experience with E-Voting: Norwegian E-Vote Project*. 44.

¹⁴ Ibid. 39-40.

2. Teori

Min teoretiska utgångspunkt för uppsatsen kommer vara delad i två huvudområden. Till att börja med kommer jag koncentrera mig på hur valdeltagande kan förklaras. Detta genom att fokusera på en modell av Richard Sinnott, som är en teoretiker på området demokrati och valdeltagande. Denna modell kommer ligga till grund när jag senare förklarar e-röstningens effekter på valdeltagande utifrån det statistiska materialet. Denna teori kommer även att vara viktig när jag går vidare in på det andra teoretiska huvudområdet; hur valdeltagande är en viktig faktor för att stärka demokratin i stort. I denna diskussion kommer jag lyfta fram teorier av framstående forskare inom området som Robert A Dahl och Carl Cohen. Teorikapitlet kommer att avslutas med en mer övergripande beskrivning av e-röstning som en del i det större konceptet e-demokrati och vidare en redogörelse för begreppet "digital divide" som har stor betydelse när det kommer till internets och e-röstningens demokratiserande potential

2.1 Facilitering och mobilisering

Sinnotts modell¹⁵ förklarar valdeltagande utifrån en distinktion mellan begreppen mobilisation/mobilisering och facilitation/facilitering. Den faciliterande aspekten refererar till de faktorer som förenklar röstningsprocessen. Mobilisering å sin sida är relaterat till de faktorer som ger motiv åt, eller ökar viljan att rösta hos väljaren. Sinnott menar att dessa processer verkar på två olika plan, en institutionell nivå och en individuell nivå. (Se modell 1). Genom förbättrad facilitering eller mobilisering påverkas en viss grupp av de personer som avstått från att rösta. Om man förbättrar de mer praktiska faktorerna, alltså graden av facilitering, sänks bortfallet av väljare som röstar ibland och som av tillfälliga omständigheter (sjukdom, personer som är bortresta, arbetar etc.) inte röstar. Genom förbättrad mobilisering hade istället bortfallet av

---

¹⁵ Richard Sinnott "Tackling the problem of voter abstention – the facilitation/mobilisation framework and some empirical evidence." *European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission) in co-operation with The European Commission*. Strasbourg: The European Commission, 2005. 49-68.

frivilligt avstående röstande kunnat minskas. Nedan följer en kortfattad sammanfattning av Sinnotts modell.

	Location of the variable	
	Institutional level	Individual level
Facilitation	<i>Institutional facilitation:</i> Attributes of the administration and regulation of elections that make it easy to vote	<i>Individual facilitation:</i> Attributes of individuals' circumstances that make it easy to vote
Mobilization	<i>Institutional mobilization:</i> Attributes of the political system and the political process that make people want to vote	<i>Individual mobilization:</i> Attributes of individuals political outlook that make them want to vote

(Modell 1). Sinnotts modell som den presenteras i "Why is voter turnout not declining in Denmark?" (2005)¹⁶

Institutionell facilitering innefattar de praktiska aspekter som staten, eller andra politiska institutioner råder över vid ett val och hur dessa underlättar röstningsprocessen. Som exempel kan tas: vilken dag i veckan ett val hålls – att t.ex. hålla ett val på söndagar, då de flesta är lediga, är ett sätt att öka valdeltagandet –, spridning och antal vallokaler, hur länge dessa har öppet, eller möjligheten att poströsta. Det är också delvis under denna kategori som ett potentiellt tillhandahållande av e-röstning hade fallit in.

Institutionell mobilisering syftar på aspekter som motiverar de potentiella väljarna att gå och rösta, ett exempel är tillämpandet av proportionella val som kan vara mer motiverande att delta i än så kallade "first-past-the-post" system som man använder sig av i t.ex. USA. Väljarna kan då på ett annat sätt känna att deras röst är mer värd. På samma sätt kan en lägre procentspärr för partier att komma in i riksdagen öka motivationen att rösta.¹⁷

Individuell facilitering refererar till faktorer hos individen som gör röstning enklare, t.ex. tillgång till tid och avstånd till närmsta vallokal. I den här kategorin skulle också tillgång till internet falla vid en tillämpning av e-röstning. Men även faktorer som en individs ålder och utbildning räknas in i den här kategorin. Generellt sett tenderar längre

¹⁶ Jörgen Elklit, Palle Svensson, och Lise Togeby. "Why is Voter Turnout Not Declining in Denmark?" *Annual Meeting of the American Political Science Association*. Washington DC: American Political Science Association, 2005. 27.

¹⁷ Elklit, Svensson, och Togeby. "Why is Voter Turnout Not Declining in Denmark?". 2.

utbildning leda till högre valdeltagande. Valdeltagandet brukar även vara lägre bland yngre väljare för att senare öka och nå en topp i medelåldern.¹⁸

Individuell mobilisering syftar till attribut hos individer som ger motiv till att rösta. Vad som spelar stor roll här är bland annat om en person identifierar sig med ett speciellt parti eller ideologi. Det kan också röra sig om en känsla av plikt mot samhället att rösta. Ur ett kortare perspektiv kan upplevelser från kampanjer eller specifika frågor vid ett speciellt val också räknas in i den här kategorin.

Sinnotts modell för att förklara valdeltagande är mycket nära kopplad till det som på engelska kallas "cost of participation". Att delta i val resulterar i både kostnader och förmåner. Röstningsprocessen i sig själv innebär en kostnad för röstaren. Det kan röra sig om *tid* för att samla information och för att lägga sin röst, eller om *pengar* för att ta sig till en vallokal etc.¹⁹ Kostnaden att rösta är främst relaterad till det som Sinnott refererar till som *facilitering* och då enbart förklara en av aspekterna till varför någon röstar eller inte. Alexander Trechsel, en av de främsta forskarna inom e-röstningsområdet, anser dock att det inte är mer än rimligt att anta att om "all other factors being held constant, the lower the costs of participation, the higher the probability of participation."²⁰ Som lyfts fram i denna uppsats är e-röstning just ett av de medel som sänker kostnaden för medborgaren att rösta, något som kommer diskuteras utförligare i analysdelen.

2.2 Valdeltagande och demokratin

Jag kommer nu att presentera ett par teorier om valdeltagande sett ur ett större demokratiskt perspektiv, vilka jag under analysen kommer återknyta till, med e-röstning som utgångspunkt.

---

¹⁸Sinnott "Tackling the problem of voter abstention – the facilitation/mobilisation framework and some empirical evidence ." 55.

¹⁹ Alexander H Trechsel. "E-voting and electoral participation." *Dynamics of Referendum Campaigns–An International Perspective*. Palgrave, London, 2007: 3.

²⁰ Trechsel "E-voting and electoral participation." 3.

Robert A Dahl som är en av de absolut främsta forskarna inom området demokrati har listat fem kriterier som de absolut mest grundläggande för en fungerande demokratisk process. Dessa är: 1 *Effektivt deltagande*, alla medborgare måste ha en jämlik och effektiv möjlighet att göra deras åsikt hörd. 2. *Likaberättigad röstning*, varje medborgare ska ha effektiv och lika möjlighet att rösta och alla röster ska räknas lika. 3. *Upplyst förståelse*, alla medborgare måste få en effektiv och lika möjlighet att ta del av relevant information om politiken som förs och dess konsekvenser. 4. *Kontroll över agendan*, alla medborgare måste få möjlighet att, om de vill, delta i att bestämma hur och vad som är med på den politiska agendan. 5. *Inkludering av vuxna*, alla vuxna (med vissa få undantag) som bor permanent i ett visst område ska ha rätten till de fyra ovan nämnda kriterierna.²¹

Dahls andra kriterium lyfter inte bara upp vikten av alla rösters lika värde, utan även att tillgänglighet till att rösta är en grundläggande demokratisk komponent. Ett samhälle med en hög grad av facilitering, där alla medborgare har så enkla, effektiva och jämlika röstningsalternativ som möjligt, är med andra ord av största intresse för att få en stark demokratisk process.

En annan forskare inom demokratifältet, Carl Cohen beskriver i sin teori hur en demokrati består av tre olika dimensioner: bredd, djup och räckvidd.²² En demokratisk bredd är en kvantitativ aspekt och avgörs av hur stor andel av dess medborgare som deltar i t.ex. parlamentsval eller folkomröstningar. I en perfekt demokrati menar han att alla som påverkas av den förda politiken också ska vara med och delta. Något som är praktiskt taget omöjligt att uppnå i verkligheten, men icke desto mindre något att eftersträva. Cohen lyfter fram att bredd har en primär ställning i demokratin: "*As breadth of democracy is determined by the generality with which members participate, the depth of democracy is determined by the fullness, the character of the participation that does take place. The dimension of depth is secondary in one sense, because there must be some significant breadth of participation before there is a democracy whose depth can be*

---

²¹ Robert A Dahl. *On Democracy*. New Haven och London: Yale University Press, 1998. 37-38.

²² Carl Cohen. *Democracy*. Charlotte, North Carolina: The University of Georgia Press, Athens, 1971. Kapitel 2.

*assessed.*²³ Att ha ett högt valdeltagande och en bred representation från folket måste med andra ord, enligt Cohen, ses som grunden för det demokratiska samhället.

Det är dock viktigt att poängtera att även om ett högt valdeltagande är grundläggande för en sund demokrati så kan man inte likställa det med en garanti för en "kvalitativare" demokrati. För kvalitén är, som illustreras av Cohen i citatet ovan, mer en fråga om djup (eller de deliberativa/kommunikativa aspekterna) av en demokrati. För att uppnå denna högre kvalitet krävs det även en öppen kommunikation mellan medborgare och styrande.

2.3 E-röstning som en del av E-demokrati

En uppsats om e-röstning kräver också en redogörelse för det större begreppet E-demokrati, inom vilket e-röstning kan ses som en av komponenterna. E-demokrati är ett brett begrepp och ett sätt att definiera termen lyder så här: "*E-Democracy is the use of information and communications technologies and strategies by "democratic sectors" within the political processes of local communities, states/regions, nations and on the global stage*".²⁴ Nedan presenteras en matris som är skapad av Alexander H Trechsel och Fernando Mendez, två av de främsta forskarna inom e-röstningsområdet. Matrisen illustrerar vilka aspekter av demokrati som påverkas av en viss form av e-teknologi.

---

²³ Cohen *Democracy*. 17.

²⁴ Steven Clift. "E-democracy, e-governance and public net-work." *Artículo en línea*. *Publicus. net*, 2003. 2.

<i>E-techniques</i>	<i>Aspects of democracy promoted</i>		
	<i>Increasing transparency</i>	<i>Increasing participation</i>	<i>Increasing deliberation</i>
E-access	×		
E-consultation		×	
E-petition		×	
E-voting		×	
E-forums			×

(Modell 2). Källa: Trechsel och Mendez. 2005²⁵

E-demokrati har främst kommit att uppmärksammas för dess möjligheter att stärka den kommunikativa/deliberativa aspekten av demokrati. Detta är det som Carl Cohen refererar till som djup-dimensionen i sin teori och vad som även ses som demokratins mer kvalitativa sida. Tack vare den digitala revolutionen finns nu möjligheten för medborgare att följa och kommunicera med de styrande politikerna via sociala medier som Facebook och Twitter (se t.ex. Lucia Vesnic-Alujevic)²⁶ eller på bloggar, forum och chattar. Stephen Coleman och Jay G Blumler beskriver i sin bok *The Internet and Democratic Citizenship*, hur den demokratiska potentialen hos denna typ av medier ligger i att: "...the public can contribute information and knowledge from their store of diverse, collective experience and expertise which might otherwise remain private and unutilized".²⁷ Potentialen för att öka djupet i demokratin är alltså stor tack vare den nya informations och kommunikationsteknologin. Den kanske mest vardagliga aspekten av e-demokrati är dock möjligheten att enkelt och snabbt komma åt information och som en följd av detta få en ökad transparens i de politiska processerna. Alla som önskar kan nu enkelt komma åt offentliga politiska dokument och rapporter via internet.

Enligt mig är dock matrisen ovan inte helt fullständig. En rad fler kryss hade behövt placeras ut för att vi ska få en så korrekt bild som möjligt av de här teknologiernas

²⁵ Trechsel, Alexander H. och Fernando Mendez. "The European Union and E-voting: Upgrading Euro-Elections" i *The European Union and E-voting: Addressing the European Parliament's internet voting challenge*, edited by Alexander H. Trechsel och Fernando Mendez. New York: Routledge, 2005. 5.

²⁶ Lucia Vesnic-Alujevic. *Members of the European Parliament Online: The Use of Social Media in Political Marketing*. Bryssel: Centre for European Studies, 2013.

²⁷ Stephen Coleman och Jay G. Blumler. *The Internet and Democratic Citizenship: Theory, Practice and Policy*. New York: Cambridge University Press, 2009. 17.

inverkan på demokrati. "E-konsultation", där en grupp medborgare tillfrågas om sin åsikt på specifika frågor, är till stor del även en deliberativ aspekt. Precis på samma sätt leder ökad "E-access" inte bara till högre grad av öppenhet och lättare tillgång till information, utan har också potentialen till att öka lusten hos medborgaren att delta i val. E-demokratins olika aspekter är alltså i mycket hög grad sammanlänkade med varandra, vissa av teknologierna kan kategoriseras under vad Sinnott refererar till som mobiliserande faktorer medan andra kan kategoriseras som faciliterande.

2.4 Den digitala klyftan

I relation till Dahls teorier om tillgänglighet kommer jag även i analysdelen att diskutera e-röstning utifrån den så kallad digitala klyftan (på engelska "the digital divide"). Teorin bygger på att det endast är de rikare i samhället som har råd med den digitala teknologin som idag ger oss möjlighet att få tillgång till en obegränsad mängd kunskap. De fattigare däremot har inte råd med denna teknologi eller endast begränsad tillgång till den vilket leder till ökade kunskapsklyftor i samhället. Manuel Castells, en av de mest framstående forskarna på detta området, beskriver problemet så här: "*The centrality of the internet in many areas of social economic and political activity is tantamount to marginality for those without or with only limited access to the internet as well as for those unable to use it effectively. This adds a fundamental cleavage to existing sources of inequality and social exclusion...*"²⁸ Att undersöka e-röstning i ljuset av det här problemet är av betydande vikt för att visa att detta röstningsalternativ inte bidrar till att förstärka klyftor i samhället, utan enligt mig, har motsatt verkan.

2.5 Forskningsdesign

I denna uppsats kommer jag att ha en realistisk ontologisk utgångspunkt och ett förklarande epistemologiskt synsätt.²⁹ Jag är av meningen att det finns en verklighet och

---

²⁸ Castells, Manuel. *The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business and Society*. Oxford; Oxford University Press, 2001. 247.

²⁹ Joakim Molander, *Vetenskapsteoretiska grunder – Historia och begrepp*, Lund: Studentlitteratur, 2011. 92.

genom att studera mitt empiriska material, i form av statistik och utvärderingar av val, så kommer jag att kunna förklara e-röstningens påverkan på valdeltagande för att senare använda detta resultat i en större diskussion om dess effekt på demokratin överlag. Dock anser jag att det är omöjligt att ge en helt korrekt bild av denna verklighet. Det finns en myriad av faktorer som påverkar valdeltagande (se mobilisering och facilitering ovan). Om alla andra variabler i ett val hade förblivit konstanta med e-röstning som enda skillnad hade vi med säkerhet kunnat konstatera de exakta effekterna som detta hade fört med sig, tyvärr är det inte möjligt i verkligheten. Med andra ord menar jag att genom en grundlig empirisk undersökning så kommer jag att kunna dra kvalificerade slutsatser om effekterna som e-röstning har och att dessa måste ses som en realistisk men inte hundra procentigt säker bild av verkligheten. Med detta i åtanke, kan mitt metodologiska synsätt sägas vara postpositivistisk. Vidare har jag en hypotetisk-deduktiv startpunkt för uppsatsen.³⁰ Jag utgår ifrån den hypotes som formulerades i relation till de två frågeställningar i introduktionen. Denna hypotes kommer jag med hjälp av de empiriska data jag har valt ut, försöka bevisa och tillslut föra en diskussion utifrån resultatet i undersökningen.

3. Metod/Material

I uppsatsens första del kommer jag att använda mig av kvantitativ data i form av statistik från estniska och norska val, speciellt de i vilka e-röstning har tillämpats, men även tidigare statistik. Dessutom kommer jag använda mig av valdeltagandestatistik från Sverige och EU för att sätta det i kontrast till de undersökta länderna. Jag har valt att utgå ifrån Sverige i denna studie på grund av flera faktorer. Det grundar sig främst i att e-röstning nyligen har tagits upp på den politiska agendan i Sverige och på grund av det överlag mycket skeptiskt mottagandet i media. Det är därför intressant att utforska de sidorna av e-röstning som inte har fått lika mycket uppmärksamhet i den svenska pressen, vilken till stor del har valt bort att se e-röstningens positiva effekter på demokratin. En annan faktor som gör Sverige till ett intressant land att undersöka är det faktum att Sverige har mycket goda förutsättningar för att e-röstning ska få stort genom

---

³⁰ Molander, *Vetenskapsteoretiska grunder – Historia och begrepp*, 2011. 127-129.

slag. Dessa förutsättningar är bland annat ett av världens högsta internetanvändande och spridning av internet,³¹ den individuella faciliteringen för e-röstning har alltså redan nu en hög nivå. Dessutom utgör Sveriges stora skillnader mellan valdeltagande i Riksdagsval och Europaparlamentsval ett intressant problem som jag är övertygad om att e-röstning kan komma att ha stor inverkan på.

Redan i introduktionen förklarade jag varför just Estland och Norge var intressanta länder att undersöka utifrån ett svenskt perspektiv; Estland för att de har den största erfarenheten av e-röstning i världen med fem bindande val där e-röstning har använts. De är också de enda som har använt e-röstning vid ett Europaparlamentsval. Norge för att de har väldigt liknande förutsättningar som Sverige och för att de är tänkta att vara det system som Sverige främst ska inspireras av.

Erfarenheterna från Estland är de som kommer utgöra grunden för uppsatsen, man skulle nästan kunna se det som en fallstudie av de estniska erfarenheterna med Norge som ett kompletterande exempel för att lättare kunna belysa hur ett införande i Sverige skulle kunna mottas. När jag undersöker den estniska statistiken kommer jag till skillnad från andra studier som har gjorts på deras erfarenhet av e-röstning inte bara titta på valen där e-röstning har tillämpats. Istället kommer jag även att föra in statistik från alla val (lokal-, parlaments- och Europaparlamentsval) som har ägt rum i Estland sedan början på 1990-talet när Sovjetunionen började falla isär. Detta för att få en överblick över hur valdeltagandet har utvecklats över en längre period, för att på så sätt även kunna se långtgående trender inom valdeltagandet och utifrån det kunna dra mer korrekta slutsatser när det kommer till e-röstningens effekt.

I Norge har endast en pilotstudie i tio kommuner vid ett lokalval utförts, så att dra några lika långtgående slutsatser från de norska erfarenheterna går inte. Vad som dock kommer att vara väldigt intressant med att undersöka Norge är att se vilket primärt mottagande e-röstningen fick och i ljuset av Estlands erfarenheter kunna förstå vilken utveckling som kan komma att följa i framtiden i Norge, för att sedan lättare kunna applicera detta på Sverige.

---

³¹ International Telecommunication Union, *Percentage of Individuals Using the Internet 2000-2011*, ITU, 2012.

Den ovan nämnda statistiska data kommer jag alltså använda för att undersöka min första frågeställning. Diskussionen kring min andra frågeställning kommer delvis att ha sin grund i resultatet från den första, där detta kommer att diskuteras i relation till de teorier som har presenterats. På så vis vill jag visa på hur e-röstning kan fungera som en stärkande faktor inte bara för valdeltagande utan också för en demokrati i stort.

Utöver statistik och teorier som rör valdeltagande och demokrati så utgör en viktig del av mitt material officiella rapporter från valen i Estland och Norge. Dessa rapporter bidrar med utvärderingar av systemen, valdeltagandet och framför allt presenterar de detaljerade undersökningar om vilka det är som väljer att rösta via internet. Resultaten från dessa undersökningar kommer jag att lyfta in i diskussionen om huruvida internetröstning bidrar till att öka den digitala klyftan i samhället eller inte.

Jag använder mig också av en mängd akademiska artiklar och böcker som berör ämnena e-röstning, valdeltagande, demokrati och e-demokrati. De brister som finns i materialet är framförallt det faktum att e-röstning är ett så nytt system att den statistik som finns är relativt begränsad. Jag anser dock att den, speciellt i Estlands fall, är tillräcklig för att dra slutsatser om effekten på valdeltagande. När det gäller mitt teoretiska material ligger bristen snarare i att det finns en så stor mängd material att jag har tvingats vara väldigt selektiv och försökt hitta de teorier/teoretiker som både är erkända och vars idéer kan appliceras på just det område som jag undersöker.

3.1 Tidigare forskning

Eftersom e-röstning är ett så nytt fenomen har inte så många akademiker ännu hunnit specialiserat sig så mycket inom detta område. De flesta som har gjort det är främst intresserade av de teknologiska aspekterna av e-röstning. Majoriteten av den forskning som har gjort på e-röstning utifrån ett mer samhällsvetenskapligt perspektiv är de officiella rapporter som finns från de stater som använt sig av systemen eller institutioner som har utvärderat dem t.ex. Europeiska rådet. De forskare som utmärker sig är ofta specialiserade på e-demokrati i stort, till exempel Fernando Mendez och

Stephen Coleman. Den som har bidragit mest till forskningen inom e-röstningsområdet är dock Alexander H. Trechsel, professor vid European University Institute i Florens. Han har gjort studier om e-röstning med framförallt Schweiz som utgångspunkt. Men han har också skrivit mycket om Estlands erfarenheter av e-röstning och dessutom varit med och skrivit en del av de rapporter som används som underlag i uppsatsen.

4. Resultat

4.1 Studie över Estlands erfarenhet av e-röstning

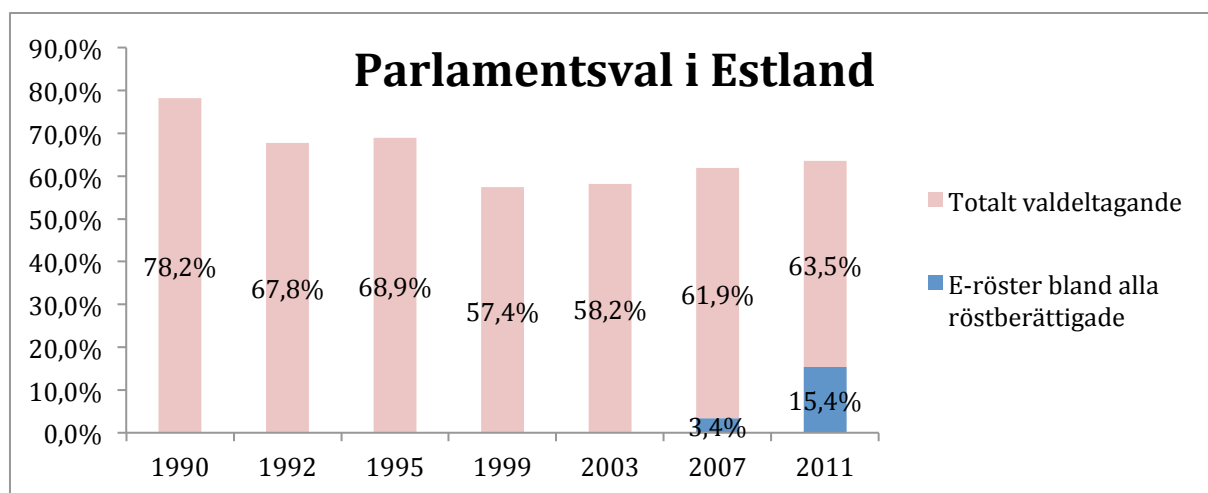
Tillskillnad från de flesta studierna som har granskat e-röstningens påverkan på valdeltagande i Estland, så har jag valt att inte enbart jämföra resultatet med det senaste valet inom sin kategori (lokalval, parlamentsval, EU-parlamentsval). Istället har jag, som nämndes i metodkapitlet sammanställt statistiken från alla val som har ägt rum i Estland sedan av början av 90-talet. Detta för att få med mer långsiktiga trender i valdeltagandet och ta dem i betänkande när jag analyserar e-röstningens påverkan på valdeltagande.

Val i Estland där e-röstning har använts

	Lokalval 2005	Parlaments- val 2007	Europaparlaments- val 2009	Lokalval 2009	Parlaments- val 2011
Valdeltagande	47,4 %	61,9 %	43,9 %	60,6 %	63,5 %
E-röstare bland hela den röstberättigade befolkningen	0,9 %	3,4 %	6,5 %	9,5 %	15,4 %
E-röster bland deltagande väljare	1,9 %	5,5 %	14,7 %	15,8 %	24,3 %

(Tabell 1). Källa: Estniska valkommissionen. *Statistik över e-röstning*.³²

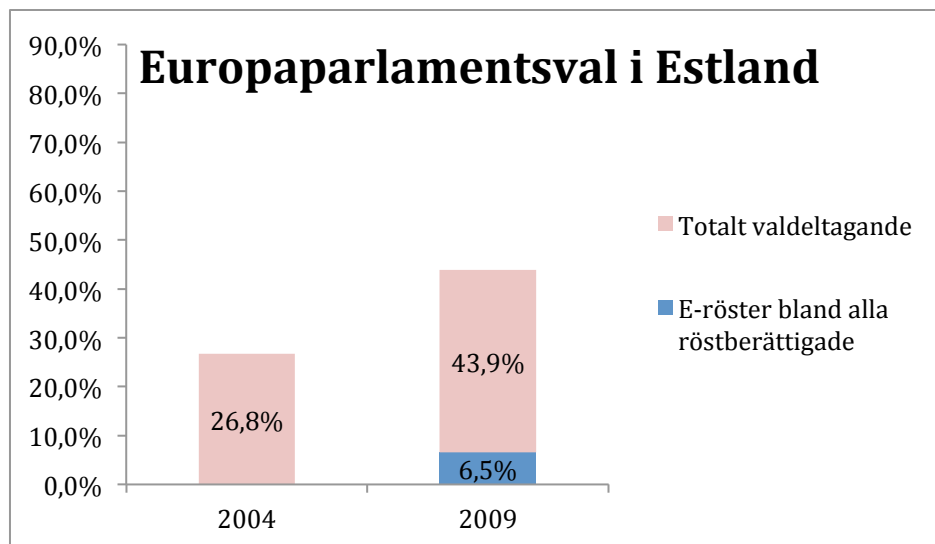
³² Estniska valkommissionen. *Statistik över e-röstning*.³² <http://www.vvk.ee/voting-methods-in-estonia/engindex/statistics> (hämtad den 13 Maj 2013).

(Diagram 1). Källa: IDEA (Institute for Democracy and Electoral Assistance)³³

Genom att undersöka valdeltagandet i Estlands parlamentsval så kan man som första iakttagelse se att valdeltagandet har sjunkit kraftigt sedan det första valet 1990, (vilket man kan anta var så högt, 78,2 %, efter en utveckling mot frihet och demokrati). Valdeltagandet i parlamentsvalen nådde en botten 1999 då endast 57,4 % av befolkningen röstade. Därefter har det succesivt höjts fram till det senaste parlamentsvalet år 2011 då valdeltagandet hamnade på 63,5 %. E-röstning användes för första gången i ett parlamentsval i Estland 2007, då 5,5 % av de som röstade (3,4 % av alla röstberättigade) använde sig av denna metod. Denna siffra ökade markant till valet 2011, då 24,3 % av de som röstade (15,4 % av alla röstberättigade) valde att rösta via internet. I och med introduktionen av e-röstning så ser vi att valdeltagandet har stigit med drygt fem procent. Det är inga enorma förändringar, men det har trots allt skett en ökning, vilken dock är svår att enbart förklara som en konsekvens av röstandet via internet. Vad som också går att utläsa av denna statistik är att i och med införandet av e-röstning så vändes trenden av kraftigt sjunkande valdeltagande som pågått sedan självständigheten. Det sjunkande valdeltagandet har alltså lyckats bromsas och dessutom vändas till ett ökat deltagande, om än ett marginellt sådant.

³³ IDEA Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Statistik över parlaments och Europaparlamentsval i Estland*. <http://www.idea.int/vt/countryview.cfm?id=68> (hämtad den 13 Maj 2013).

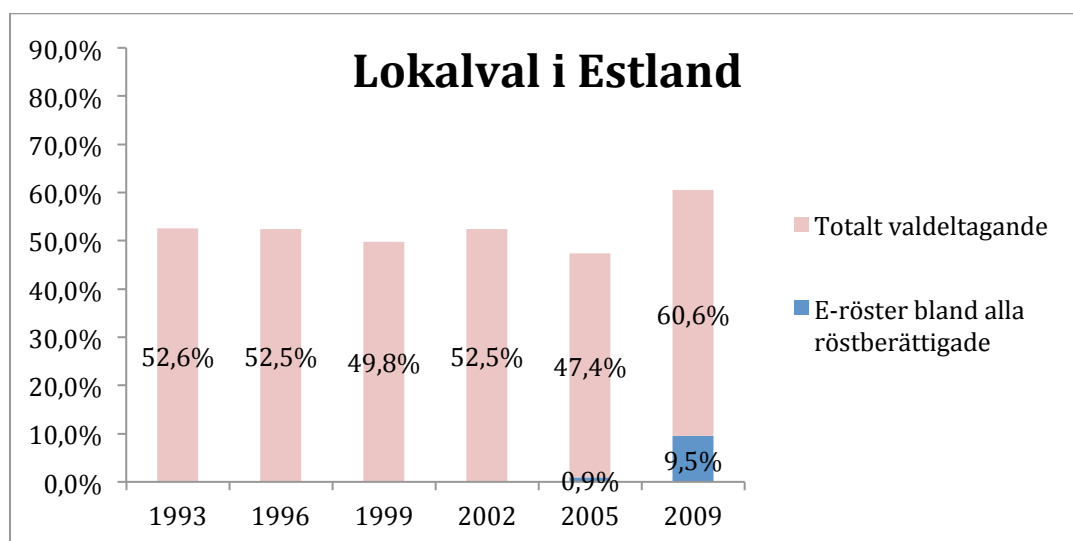
(Diagram 2). Källa: IDEA (Institute for Democracy and Electoral Assistance)³⁴

När det gäller statistiken från Estlands valdeltagande i Europaparlamentsvalen så kan vi till skillnad från parlamentsvalens marginella ökning, se en mycket kraftig stigning i valdeltagandet efter införandet av e-röstning. År 2004 hade Estland som nybliven EU-medlem ett ytterst lågt valdeltagande på endast 26,8 %, vilket var tredje lägst av de 25 medlemsländerna i EU det året. År 2009 hade valdeltagandet ökat med 17,1 % till 43,9 % (genomsnittet i EU var 43 %).³⁵ Andelen av de som deltog i valet och som röstade via internet var 14,7% (6,5 % av alla röstberättigade). E-röstning tycks här alltså vara en tydligt bidragande faktor till det ökade valdeltagandet. Det hade givetvis varit önskvärt att ha statistik från fler Europaparlamentsval för att försäkra sig om att det här inte rör sig om en tillfällighet och inte en del av en större trend. Vad som är intressant i Estlands fall är att de skiljer sig ifrån den generella trenden bland övriga EU-länder. Det första Europaparlamentsvalet som hålls i ett nyblivet EU-land brukar oftast också vara det som ser det högsta deltagandet, för att senare antingen sjunka eller hålla sig på ungefär samma nivå. (två undantag som kan nämnas är Bulgarien och Lettland, de hade dock inte lika kraftiga ökningarna som Estland).³⁶ Estland går i helt motsatt riktning och får en mycket kraftig ökning av valdeltagandet. Eftersom denna ökning sker i och med introduktionen av e-röstning är en av de rimligaste förklaringarna just den förbättrade institutionella faciliteringen.

³⁴ IDEA Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Statistik över parlaments och Europaparlamentsval i Estland*

³⁵ European Parliament. *Valdeltagande i Europaparlamentsvalen 1979-2009*.

³⁶ European Parliament. *Valdeltagande i Europaparlamentsvalen 1979-2009*.

(Diagram 3). Källa: Estniska valkommissionen. *Statistik från lokalval i Estland*.³⁷

Om vi tillslut undersöker resultaten från de estniska lokalvalen så ser vi även här en betydande ökning i valdeltagandet efter införandet av e-röstning. Lokalvalen har sedan självständigheten haft ett relativt stabilt valdeltagande runt 50 %. Dock noterades rekordlåga 47,4 % deltagande i 2005 års val (vilket var första gången som e-röstning erbjöds som ett röstningsalternativ för hela den estniska befolkningen). Endast 1,9 % av de deltagande valde att rösta via internet, vilket kan förklaras med att det då var ett helt nytt system som många kanske ännu inte hade förtroende för eller förstod hur det fungerar. Fyra år senare, 2009, ser vi dock en mycket kraftig ökning av både användandet av e-röstning (15,8 % av de röstande) och av det totala valdeltagandet (60,6 %). En ökning på 13,2 % i det totala valdeltagandet och en ökning med 13,9 % i andelen av de röstande som röstade via internet från det tidigare valet. 2009 års lokalval var med andra ord ett rekordval med det högsta valdeltagandet sedan självständigheten dessutom med nästan lika högt valdeltagande som i parlamentsvalen.

För att sammanfatta den estniska statistiken kan vi till att börja med dra slutsatsen att andelen röstande som väljer att använda sig av e-röstning har ökat kraftigt från 1,9 % i lokalvalet 2005 till 24,3 % i parlamentsvalet 2011 (se tabell 1). En allt större del av

³⁷ Estniska valkommissionen. *Statistik från lokalval i Estland*. <http://vvk.ee/past-elections/local-government-council-elections/> (hämtad den 13 Maj 2013).

befolkning tycks alltså föredra e-röstning. De som en gång har använt sig av e-röstning fortsätter också i praktiskt taget alla fall att rösta på detta sätt.³⁸ Vi kan också konstatera att valdeltagandet har ökat i alla tre sorters politiska val, efter införandet av e-röstning. Det är dock viktigt att poängtera att det kan finnas fler faktorer förutom de ökade faciliterings möjligheterna som kan ha bidragit till denna trend. Men eftersom att vi över en längre period kan se en fallande trend i valdeltagandet som sedan vänds till en långsamt (parlamentsval) och kraftigt (lokal- och Europaparlamentsval) stigande trend i och med införandet och ökningen av e-röstare, så är det rimligt att anta att e-röstningen har varit en viktig del i denna trend. En annan slutsats som vi kan dra är att det är i val av "lägre" betydelse som den största ökningen kan ses, vilket jag kommer återkomma till senare.

När det gäller vilka som röstade i estniska valen har man i de undersökningar som gjorts konstaterat att de som e-röstar till stor del representerar den vanliga väljarkåren. Yngre väljare är något vanligare än gamla. Variabler som kön, inkomst, utbildning och boendeförhållanden tycktes däremot inte ha någon betydelse när det kommer till vem som väljer att rösta via internet. Den enda grupp som var underrepresenterad bland e-röstarna var den rysktalande minoriteten, detta eftersom att e-röstningstjänsten endast funnits tillgänglig på estniska,³⁹ vilket måste ses som en allvarlig brist i systemet.

4.2 Sammanfattning av Norges erfarenhet av e-röstning

Resultatet i det norska e-röstningsförsöket, visade varken på ökat eller minskat valdeltagande. I hela landet skedde en ökning på 3 %, vilket också återspeglades i de tio utvalda pilotkommunerna. Andelen e-röstare av de som deltog i valet var hela 26,4 %, ⁴⁰ vilket måste ses som ett väldigt högt deltagande med tanke på att detta endast var en

---

³⁸ Michael R. Alvarez, Alexander H. Trechsel, och Thad E. Hall. "Internet Voting in Comparative Perspective: The Case of Estonia." *PS: Political Science and Politics* 42.3, 2009: 502.

³⁹ Alexander H. Trechsel, och Kristjan Vassil. *Internet Voting in Estonia: A Comparative Analysis of Four Elections since 2005*. Report for the Council of Europe, European University Institute, 2010. 60.

⁴⁰ Signe Bock Seggaard, Harald Baldersheim, och Jo Saglie. *E-valg i et demokratisk perspektiv*. Slutrapport, Institutt for samfunnsforskning, 2012. 20.

pilotomgång. Resultatet i det estniska parlamentsvalet samma år var något lägre, 24,3 % (det första valet i Estland hade 1,9 % e-röstare). Förklaringen till detta ligger sannolikt i att Norge har – och länge har haft – en högre utbredning av internet än Estland, vilket både bidrar till bättre tillgänglighet och ökad förståelse för systemet (se diagram 4 på sida 26)

Den officiella utvärderingen som gjordes på det norska försöket konstaterade att man inte kunde finna någon ökning av valdeltagandet och att man ännu inte vet vad e-röstning kan komma att ha för påverkan på valdeltagandet i ett längre perspektiv. Att det norska e-valet inte visade på ett ökat valdeltagande ser jag inte som ett bevis på att man inte kommer att få det i framtiden. Om man tolkar statistiken i ljuset av den från Estland så ser vi hur valdeltagandet till och med sjönk i det första valet som e-röstning tillämpades i där. För att därefter öka i takt med att befolkningen "lärde känna" e-röstningssystemet bättre och bättre med åren. En trend som jag tror vi kan komma att se i även Norge.

I Norge, liksom i Estland har man bland de som använder sig av e-röstning inte kunnat urskilja att det skulle vara någon speciell samhällsgrupp som är överrepresenterad bland e-väljarna. Kön, inkomst och utbildning tycks inte spela någon roll. I Norge är åldersspridningen också mer lika fördelad, med en jämn fördelning upp till åldrarna 60+ då andelen e-röstare börjar minska stadigt.⁴¹

---

⁴¹ Signe Bock Seggaard, Harald Baldersheim, och Jo Saglie. *E-valg i et demokratisk perspektiv*. 54-56.

5. Diskussion

5.1 E-röstning och valdeltagande

Om vi återknyter till Richard Sinnotts modell om hur valdeltagande kan förklaras, så är det tydligt att e-röstning är en form av facilitering. För att vara mer precis är det en form av institutionell facilitering, på så vis att det är en tjänst som erbjuds av staten för att underlätta röstningsprocessen. Det krävs dock även en hög grad av individuell facilitering i form av tillgång till och kunskap om internet bland privatpersonerna för att denna typ av röstning ska få någon form av genomslag. Enligt Sinnott så är det främst väljare som avstår från att rösta på grund av tillfälligheter som påverkas av ökad facilitering.⁴² Detta förklarar till stor del de valdeltagandemönster som vi kan se i Estland efter införandet av e-röstning. I parlamentsvalet ser vi en marginell ökning av valdeltagandet och i valen på lokal och supranationell nivå kan vi se en mer kraftig sådan. Majoriteten av de som kan ses som "aktiva röstare", röstar redan i stor utsträckning i parlamentsvalen. Graden av tillfälligt avstående röstare är därför i dessa val redan relativt lågt och ett införande av e-röstning får därför inte någon större inverkan på valdeltagandet enligt Sinnotts teori. Den marginella ökning som har skett i parlamentsvalen skulle därför delvis kunna förklaras med att e-röstning som alternativet har lyckats minska antalet av tillfälligheter (som sjukdom etc.) avstående röstare.

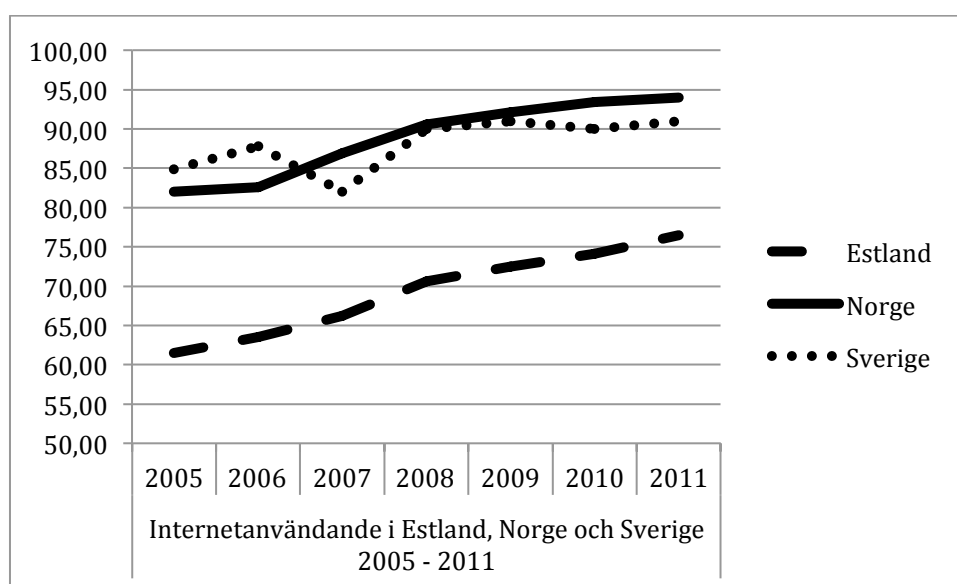
Utifrån samma princip kan även den kraftigare ökningen i valdeltagandet i lokalvalen och europaparlamentsvalet förklaras. Dessa val har generellt sätt (inte bara i Estland) lägre valdeltagande än parlamentsval, det finns med andra ord en stor del av den "aktivt röstande" befolkningen som inte röstar på lokal eller supranationell nivå. Den estniska statistiken visar att denna del av befolkningen i stor utsträckning tycks motiveras att rösta även i de "lägre prioriterade" valen, när faciliteringsnivån är högre. Nivåerna i det senaste estniska lokalvalet hade endast 2,9 % lägre valdeltagande än det senaste parlamentsvalet, jämfört med 14,5 % lägre i de föregående valen, då e-röstningen

---

⁴² Sinnott "Tackling the problem of voter abstention – the facilitation/mobilisation framework and some empirical evidence ." 53.

fortfarande var nytt och inte hade något större användande. Resultatet i Estlands senaste Europaparlamentsval antyder att valdeltagandet även där är på god väg att komma närmare resultaten i parlamentsvalen. Det är alltså utan tvekan de mindre prioriterade valen som gynnas mest av e-röstning. Den ökade institutionella facilitering leder till att de som "röstar ibland" med större sannolikhet inte längre bara röstar i parlamentsvalen. På detta sätt stärks demokratin genom ökat valdeltagande, på både lokal och supranationell nivå i Estland tack vare e-röstning.

För att den institutionella faciliteringen i fallet e-röstning ska få något genomslag så måste det även finnas en utbredd individuell facilitering i form av tillgång till internet. År 2011 låg internetanvändandet i Estland på 76,5 % (se diagram 4), det är alltså 23,5 % av befolkningen som på grund av detta inte har samma förutsättningar för att rösta via internet. Användandet av internet ökar dock stadigt i Estland (som vi ser i diagrammet nedan) och i takt med det även möjligheten för att fler avstående ska börja utnyttja dessa nya röstningsmöjligheter.

(Diagram 4). Källa: ITU (International Telecommunication Union)⁴³

⁴³ International Telecommunication Union, *Percentage of Individuals Using the Internet 2000-2011*, ITU, 2012.

5.2 E-röstning och valdeltagande ur ett svenskt perspektiv

Vad säger då de här resultaten om möjligheterna för att få ökat valdeltagande i Sverige? När det kommer till individuell facilitering har Sverige, liksom Norge bland det högsta internetanvändandet i världen. Norge beräknas ha runt 94 % och Sverige 91 % (se diagram 4). Denna spridning antyder att möjligheterna är stora för e-röstning att bli ett populärt röstningsalternativ i Sverige precis som i Estland och Norge. I en SIFO-undersökning från 2010 uttryckte dessutom en tredjedel av svenska befolkningen att de skulle föredra att rösta hemifrån.⁴⁴ Något som vidare visar på en stark potential för ett stort användande av e-röstning i Sverige.

När det kommer till lågt valdeltagandet i lokalval så har Sverige, till skillnad från både Norge och Estland, redan löst problemet med detta genom goda faciliteringsmöjligheter. Dessa består i att lokalval och riksdagsval hålls på samma dag vilket effektivt leder till att i princip alla som röstar i riksdagsvalet också gör det i kommun- och landstingsval. År 2010 var resultatet ungefär 3 % lägre i de här valen⁴⁵ (som nämndes ovan har dock Estland efter införandet av e-röstning en lika låg skillnad mellan dessa val). Som statistiken från Estland antyder så har e-röstning endast en marginell påverkan på valdeltagandet vid parlamentsval, att e-röstning skulle leda till någon kraftig ökning i de svenska riksdags- kommunal- och landstingsvalen verkar därför osannolikt. Sverige har dessutom redan ett mycket högt valdeltagande i dessa val 84,6 % i riksdagsvalet 2010, jämfört med Estland 63,5 % och Norge 76,4 %. I länder som Belgien och Luxemburg, som har obligatoriska val, ligger valdeltagandet runt 90 %.⁴⁶ Sverige kan därför tänkas ligga nära en så kallad takeffekt på hur många som faktiskt går och röstar. Det ska sägas att länder som t.ex. Malta (utan obligatorisk röstning) har haft valdeltagande på upp till

---

⁴⁴ Anna Helmersson. "Många vill rösta hemifrån.", *DN*, 5:e Maj 2010 (hämtad den 21 Maj 2013)

⁴⁵ Valmyndigheten. *Kommun/landstingsval år 2010 val.se*.
<http://www.val.se/val/val2010/slutresultat/K/rike/index.html> (hämtad den 21 Maj 2013).

⁴⁶ IDEA Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Luxemburgs valdeltagande*.
<http://www.idea.int/vt/countryview.cfm?id=135> —.
Valdeltagande i Belgien. <http://www.idea.int/vt/countryview.cfm?id=21> (hämtad den 5 Maj 2013).

97 % under 90-talet.⁴⁷ Att erbjuda e-röstning i Sverige hade antagligen som i Estland kunnat öka riksdagsvalsdeltagandet med några få procent och dessa främst kanske bland tillfälligt avstående. Dock kan man också se e-röstning som ett sätt att bibehålla det redan höga valdeltagandet i ett samhälle där allt högre krav ställs på användarvänlighet och effektivitet.

Att erbjuda e-röstning hade också kunnat fungera som ett sätt att få fler unga att börja rösta. Det är generellt sett denna åldersgrupp som har lägst valdeltagande. I svenska riksdagsvalet år 2010 röstade 79,5 % av de som var 18-29 år medan 88,9 % av de som var 50-64 år röstade, alltså nästan en skillnad på 10 %. Det är just denna yngre grupp som är de flitigaste användarna av internet och sociala medier⁴⁸, deras digitala kännedom är med andra ord utbredd. I resultatkapitlet kunde vi se att studierna på vilka som använde e-röstning i Estland visar att unga till högre utsträckning röstar via internet än äldre, men i Norge var denna skillnad inte lika tydlig. I takt med att de som har vuxit upp med internet blir äldre och i och med ökade spridning uppåt i åldrarna kommer dessa skillnader med säkerhet också krympa allt mer. Icke desto mindre är det en positiv förändring att erbjuda en smidigare röstningsmöjlighet i en miljö som de flesta unga redan är bekväma i. Något som hade kunnat öka andelen unga väljare. Flera studier har visat att om en person väl har börjat rösta fortsätter denna i stor utsträckning även att göra det i framtida val.⁴⁹ E-röstning hade därför i ett längre perspektiv kunnat bredda valdeltagandet genom att "fånga in" fler förstagångsväljare.

Utifrån den estniska statistiken finns de största möjligheterna till en ökning av valdeltagande i de svenska Europaparlamentsvalen. Det senaste Europaparlamentsvalet i Sverige hade ett valdeltagande på 45,5 % vilket är en enorm skillnad (39,1 %) jämfört med riksdagsvalet året efter. Det finns alltså en mycket stor del av den svenska befolkningen som kan betraktas som avstående "aktiva röstare". Dessa skulle genom att öka faciliteringen med hjälp av e-röstning kunna känna sig mer motiverade att rösta i Europaparlamentsvalen.

---

⁴⁷IDEA Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Valdeltagande på Malta*. <http://www.idea.int/vt/countryview.cfm?id=153> (hämtad den 5 Maj 2013).

⁴⁸.SE Stiftelsen för internetinfrastruktur. *Svenskarna och internet 2012*. <http://www.internetstatistik.se/soi2012/> (hämtad den 15 Maj 2013).

⁴⁹ Elklit, Svensson, och Togeby. "Why is Voter Turnout Not Declining in Denmark?". 5.

Grunden till det låga valdeltagandet i Europaparlamentsvalen är dock flerfaldigt och det största problemet ligger inte i bekvämligheten när det kommer till att rösta. Problemet grundar sig snarare i en misstro till EU:s demokratiska sida, något som har kommit att kallas EU:s demokratiska underskott. För ge en ytterst kort sammanfattning av vad begreppet innefattar kan man säga att det bygger på två faktorer. Till och börja med är Europaparlamentet den enda, av befolkningen direkt valda institutionen i EU (de andra stora institutionerna är Kommissionen, Europeiska Rådet och Europeiska Unionens domstol). Europaparlamentet har dessutom, som vi tidigare konstaterat, ett väldigt lågt valdeltagande vilket vidare försvagar EU:s demokratiska legitimitet. Dessutom ses det som ett problem att det finns en brist på transparens och att EU-lag står över nationell lag vilket har bidragit till att statscheferna som finns representerade i Europeiska Ministerrådet fått ökad makt på bekostnad av sina nationella parlament.⁵⁰ (för mer om EU:s demokratiska underskott se bland andra Majone⁵¹ och Follesdal och Hix⁵²).

Ökat valdeltagandet i Europaparlamentsvalen är på så vis väldigt viktigt och ses av många⁵³ som ett grundläggande steg för att öka EU:s demokratiska legitimitet. Om folket inte känner tillit till EU är det svårt att se att Unionen kommer att överleva i ett längre perspektiv. I Estland har e-röstning visat sig bidra till ett ökat valdeltagande i just detta val och en liknande effekt hade förmodligen kunnat ses i Sverige och genom en implementering i fler EU länder hade trenden av sjunkande valdeltagande i EU-val kunnat vändas. Värdet av detta kommer att diskuteras utförligare nedan.

---

⁵⁰ Trechsel och Mendez. "The European Union and E-voting: Upgrading Euro-Elections". 7.

⁵¹ Giandomenico Majone. "Europe's 'democratic deficit': The question of standards. ." *European law journal* 4.1 , 1998: 5-28.

⁵² Andreas Follesdal och Simon Hix. "Why there is a democratic deficit in the EU: a response to Majone and Moravcsik. ." *JCMS: Journal of Common Market Studies* 44.3 , 2006: 533-562.

⁵³ Petri Sarvamaa. Intervjuad i *Debating Europe - "How can voter turnout be increased at European elections?"*. 2013. <http://www.debatingeurope.eu/2013/04/03/debating-europe-schools-sweden/> (hämtad den 12 Maj 2013).

5.3 E-röstning för att stärka demokratin

Min första tes, att e-röstning leder till ett ökat valdeltagande kunde jag ovan enbart delvis bevisa. Den största potentialen för ökat valdeltagande låg som vi har sett på lokal- och supranationell nivå, vilket i det svenska fallet främst skulle kunna leda till ett ökat valdeltagande i Europaparlamentsvalen (och en möjlig marginell ökning i Riksdagsvalen). Min andra tes att ett införande av e-röstning skulle stärka demokratin är betydligt mer teorityngd. Jag kommer nu lämna faciliteringens påverkan på valdeltagande och istället lägga fokus på valdeltagandets roll i det demokratiska samhället.

Ett högt valdeltagande betyder nödvändigtvis inte att den demokratiska processen i det landet eller organisationen har en hög kvalité. Carl Cohen beskriver, som vi såg i teorikapitlet, tre olika dimensioner av demokrati. Dessa tre dimensioner är: bredd, djup och räckvidd. Den kvalitativa aspekten av demokrati har främst med djupet att göra, denna aspekt kallas av många forskare den deliberativa (Se bland andra Coleman och Blumler)⁵⁴. Poängen som Cohen gör är dock att det inte spelar någon roll hur mycket kvalité eller hur mycket djup en demokrati har om det inte först finns en betydande bredd.⁵⁵ Demokrati i sig själv bygger ju på (i alla fall i dagens mening) att alla vuxna ska ha en lika rätt att uttrycka sin politiska mening och rösta.⁵⁶ Utan bredd förlorar demokratin sin legitimitet och blir i själva verket inte så mycket ett "folkstyre" utan istället är det bara en del av befolkningens åsikter som kommer fram och avgör hur landet ska styras. Detta faktum gör valdeltagande till den absolut mest grundläggande komponenten i en demokrati.

Främst när det gäller Europaparlamentsvalen och EU generellt sett så har det här mycket hög relevans. Att öka den kvalitativa aspekten inom EU är mycket viktig men primärt borde fokus ligga på att först öka valdeltagandet, i Estland har e-röstning visat sig kunna bidra till just det. 43,9 % är fortfarande ett alldeles för lågt resultat men i jämförelse med 26,8 % så är det en enorm förbättring på bara fem år. Även om det är svårt att bevisa hur stor del av denna ökning som beror på införandet av e-röstning så

---

⁵⁴ Coleman och Blumler. *The Internet and Democratic Citizenship: Theory, Practice and Policy*.

⁵⁵ Cohen. *Democracy*. 17.

⁵⁶ Dahl. *On Democracy*, 37-38.

kan vi ändå med relativt stor säkerhet förklara en betydande del av ökningen med röstandet över internet. Genom vidare implementering i fler EU-länder hade, som vi konstaterade ovan, valdeltagandet stadigt kunnat öka och med det hade även Unionens ifrågasatta legitimitet kunnat få sig en skjuts. Den demokratiska processen i EU hade stärkts och till högre grad blivit förankrad hos befolkningen.

Jag argumenterar därför för att e-röstning skulle kunna leda till en högre grad av demokratisk legitimitet, det är dock mycket viktigt att poängtera att det är av fundamental vikt att ett röstningssystem via internet uppfyller högsta möjliga tekniska säkerhet, då man annars riskerar att få den exakt motsatta effekten. Om ett röstningssystem som betraktas som osäkert eller möjligt att manipulera, kommer de länder som använder sig av systemet istället få se sin demokratiska legitimitet erodera. Nederländerna avslutade till exempel sina e-röstningsförsök på grund av bristande säkerhet i systemet.⁵⁷ Systemen i Norge och Estland har dock fungerat väl i fråga om säkerhet. Även i Sverige är tanken att först genomföra ett begränsat användande i ett fåtal kommuner för att kunna bedöma systemets säkerhet. Att Norge såg ett användande på 26 % redan i pilotförsöket visar dock att det finns ett stort intresse och en hög tillit till systemet.

I svenska riksdagsval kan en ökad bredd kanske inte ses som ett akut behov (men fortfarande önskvärt) och som vi konstaterade tidigare hade e-röstningens effekt på denna antagligen varit begränsad till ett par procent. Ett potentiellt ökat valdeltagande är dock inte den enda anledningen till att jag anser att e-röstning har möjlighet att stärka den svenska (och europeiska) demokratin.

Robert A Dahl lyfter upp som ett av sina kriterier för en fungerande demokratisk process, att alla medborgare ska ha en effektiv och lika möjlighet att rösta. Tillgänglighet är alltså, som vi konstaterade tidigare, en viktig grundkomponent i demokratin. Något som också är nära kopplat till "kostnaden att rösta" och Sinnotts teori om facilitering. Att ha hög grad av facilitering ökar tillgängligheten, som i sin tur sänker kostnaden för en person att rösta. Idag har människor som bor i glesbygden eller som är

---

⁵⁷ Slutbetänkande från 2011 års Vallagskommitté. "E-röstning och andra valfrågor." Offentlig utredning, Stockholm, 2013. 260.

funktionshindrade, gamla eller boenden utomlands oftast inte lika goda möjligheter att rösta som många andra. Genom att låta e-röstning bli ett alternativ vid politiska val hade man effektivt kunna öka tillgängligheten och på så sätt även stärkt demokratin genom att ge alla möjligheten att rösta hemifrån.

Kritiker till e-röstning hävdar att istället för att möjligheten att rösta blir mer rättvis, kommer detta system att förstärka redan existerande klyftor i samhället. Denna kritik bygger på teorin om den digitala klyftan, vilken kort förklarades i teorikapitlet. Det skulle vara mycket allvarligt om det visade sig att e-röstning skulle vara ett röstningsalternativ som endast skulle utnyttjas av, och sänka kostnaden för att rösta, bland de som har det bättre ställt i samhället. Sverige är dock ett av de länder i världen som är mest förskonade från digitala klyftor, 91 % av befolkningen använde sig av internet regelbundet år 2011. Tillgången till internet är med andra ord väldigt utbredd i Sverige. I resultat delen presenterades dessutom studier från Norge och Estland på vilka det var som hade valt att e-rösta. Inte i något av länderna kunde man se att variabler som inkomst eller utbildning tycks ha spelat någon i valet att e-rösta. E-röstning kan därför inte sägas bidra till att förstärka några redan existerande sociala klyftor i dessa samhällen. En viss skillnad när det kommer till ålder kunde observeras, men detta är en skillnad som observatörer tror kommer minska med åren när den "digitala generationen" blir äldre.⁵⁸ Det fanns dock en tydlig brist i Estland. Detta var det faktum att hemsidan genom vilken medborgarna e-röstade endast fanns tillgänglig på estniska. Något som resulterade i att den ryskspråkiga minoriteten i landet blev underrepresenterad bland e-röstarna. Detta är naturligtvis allvarligt och ett system i Sverige måste finnas på fler språk än bara svenska för att inte riskera att minoritetsgrupper blir förbisedda. Med detta undantag i åtanke står jag fast vid att e-röstning har potentialen att stärka demokratin genom att öka tillgängligheten att rösta.

Resultatet i denna undersökning visar att det är på ett europeiskt plan som e-röstning kan ses som en verkligt stor potentiell tillgång, inte bara på grund av möjligheterna till ökat valdeltagande i Europaparlamentsvalen, som vi såg ovan. Att kunna rösta via internet ökar dessutom tillgängligheten för alla som inte bor i sitt hemland. I snitt var

---

⁵⁸ Trechsel och Vassil. *Internet Voting in Estonia: A Comparative Analysis of Four Elections since 2005*. 58-59

tjugonde svensk bor utomlands och endast cirka 30 % av dessa röstar i riksdagsvalen.⁵⁹ Som alltid handlar det låga valdeltagandet inte endast om tillgänglighet och i utlandssvenskarnas fall ligger förklaring i en rad faktorer. Oavsett vilken anledning som kan tänkas finnas för att avstå från att rösta, så hade möjligheten att e-rösta inneburit ett betydligt enklare röstningsalternativ än de som erbjuds idag (antingen rösta på en ambassad/konsulat eller poströsta).⁶⁰

EU är till stor del byggt runt idén om fri rörlighet mellan medlemsländerna, att erbjuda e-röstning som ett alternativ vid val och kanske speciellt vid europaparlamentsval hade gynnat detta uppluckrande av gränserna inom EU och minskat kostnaden för européer som inte bor i sina hemländer att rösta i val som i stor grad påverkar dem. Ur ett europeiskt perspektiv hade alltså e-röstning kunnat vara ett mycket viktigt sätt att stärka EU:s demokratiska process och den nationella asymmetri som går hand i hand med idéerna om fri rörlighet inom EU.

6. Slutsatser

I denna uppsats har jag kunnat hitta bevis både för och emot min första frågeställning, att ett införande av e-röstning hade lett till ett ökat valdeltagande i Sverige. Hypotesen kan därför endast delvis sägas vara korrekt. Utifrån det statistiska materialet från Estland har jag kunnat konstatera att ett införande av e-röstning i Sverige antagligen bara marginellt hade ökat valdeltagandet i de svenska riksdagsvalen. Förklaringen till detta ligger främst i att e-röstning, enligt Sinnotts modell för valdeltagande, kategoriseras som en form av facilitering och de som främst påverkas av en ökad grad av facilitering är väljare som röstar ibland eller som avstår från att rösta på grund av tillfälligheter. Riksdagsval engagerar redan i hög grad merparten av denna grupp. E-röstning hade alltså på kort sikt sannolikt inte kunnat öka valdeltagandet mer än ett par procent i svenska riksdagsval.

---

⁵⁹ Folke Westling, *Svenskar bosatta utomlands*. SOM-rapport nr 2012:09, SOM-Institutet, 2012. 2

⁶⁰ Valmyndigheten, *Röstning för utlandssvenskar*.

http://www.val.se/det_svenska_valsystemet/rostratt/utlandssvenskar/ (hämtad den 16 Maj 2013).

Däremot visar undersökningen att det finns stor potential för en markant ökning i det svenska valdeltagandet i Europaparlamentsvalen. Genom att tillhandahålla e-röstning i Estlands senaste Europaparlamentsval (och även lokalval vilket inte är lika relevant i Sveriges fall) ökade valdeltagandet kraftigt. Detta kan förklaras med att en betydande grupp som röstar i riksdagsval traditionellt sett avstår i Europaparlamentsval. Det finns alltså en stor grupp "ibland-röstare" som här kan lockas att rösta om det hade erbjudits smidigare röstningsalternativ.

Vad som också har kunnat konstateras i undersökningen är att många medborgare föredrar att e-rösta. Redan i Norges pilotprojekt röstade över en fjärdedel (26,4 %) av valdeltagarna över internet. Det är drygt 2 % över antal e-röstare i det senaste estniska valet (det femte valet i vilket e-röstning användes i Estland). Dessa siffror antyder inte så förvånande att vikten av individuell facilitering, i form av internetanvändande (vilken är markant högre i Norge än i Estland), har en stor inverkan på hur många som väljer att e-rösta. I Sverige (som har ett internetanvändande på Norges nivå) är möjligheterna för att utbredd användande av e-röstning alltså stora.

När det kommer till den andra frågeställningen har jag kunnat konstatera att ett införande av e-röstning, om det genomförs under tekniskt säkra omständigheter, hade stärkt demokratin i Sverige. Detta grundar jag i att både tillgängligheten till att rösta (Dahl) och bredden på demokratin (Cohen) hade förbättrats med hjälp av e-röstning. Kostanden för att rösta hade sänkts för många människor i Sverige. Sjuka, funktionshindrade, bortresta, glesbygdsboende och även den övriga befolkningen hade kunnat spara både tid och pengar om e-röstning infördes. Undersökningar från både Norge och Estland har dessutom visat på att e-röstning inte bidrar till ökade klyftor i samhället på grund av digitala ojämlikheter.

I uppsatsen framgår också att EU hade kunnat bli en stor vinnare på en bredare implementering av e-röstning. För det första eftersom att det ökade valdeltagande som e-röstning hade inneburit på EU-nivå hade varit ett första nödvändigt steg för EU för att öka sin demokratiska legitimitet. Dessutom hade e-röstning gynnat EU:s grundläggande principer om fri rörlighet inom unionen. Med e-röstning hade röstningsprocessen för

utlandssvenskar och andra européer blivit betydligt mycket enklare. Att bo utomlands hade inte längre hämmat en medborgares möjlighet att delta i demokratiska val, vilket i hög grad hade gynnat ett gränslöst EU.

Vad som kan ses som en brist i uppsatsen är det faktum att den har varit avgränsad till att endast undersöka hur facilitering, i form av e-röstning, kan öka valdeltagande och stärka demokratin. Facilitering är bara en av många metoder för att förbättra den demokratiska processen och för att stärka denna process maximalt krävs satsningar på både faciliterande och mobiliserande faktorer. En bredare satsning på e-demokrati, med e-röstning som en av komponenterna, hade kunnat förändra och förbättra den svenska demokratin och bidragit till att den både hade blivit bredare, djupare och fått längre räckvidd.

Vad som också kan ifrågasättas när det gäller uppsatsens giltighet är det faktum att erfarenheten av e-röstning ännu är väldigt begränsad. Det kan finnas tendenser som kommer visa sig först efter en längre tids användande. Dessutom har jag i brist på utrymme tvingats begränsa mig till att enbart studera två länder där e-röstning har tillämpats. I en bredare studie av fler länders erfarenheter hade mina slutsatser eventuellt kunnat se annorlunda ut. Visserligen är just Norge och Estland de länder som enligt mig är mest talande för Sveriges exempel, men en mer omfattande studie hade trots allt varit önskvärd.

Robert Dahl inleder sin bok "On Democracy" med att beskriva demokratins historia från dess födelse under antiken i Grekland fram tills idag.⁶¹ Poängen med denna genomgång är framförallt att visa att det som vi uppfattar som självklarheter i dagens demokratier, skiljer sig enormt mycket ifrån vad begreppet hade för innebörd under antiken eller till och med för mindre än hundra år sedan. Då hade hälften av den vuxna befolkningen, kvinnorna, fortfarande inte rätten att rösta. Synen på vad en demokrati är förändras. Vad vi uppfattar som demokrati idag kommer inte att betraktas som det om hundra år, speciellt med tanke på hur fort utvecklingen går inom den digitala tekniken och vad detta innebär för möjligheter för e-demokrati. Att alla människor ska ha så enkla och tillgängliga medel som möjligt att få göra sin röst hörd är utan tvivel en del av denna

---

⁶¹ Dahl, *On Democracy*, kapitel 2

process och att stoppa försöken med e-röstning som är planerade att genomföras i de svenska riksdagsvalen 2018, hade enligt mig varit att hålla den demokratiska utvecklingen tillbaka. Säkerheten runt systemet måste naturligtvis vara på absolut högsta nivå, och det är precis därför det genomförs pilotförsök. Men att skrota försöken på grund av att röstningsprocessen som "demokratiska ritual" hotas⁶² eller för att "valsystelet inte behöver lagas"⁶³ anser jag är fåfängt och riskerar att hämma den demokratiska processen. För precis som begreppet demokrati förändras så förändras också det som uppfattas som den demokratiska ritualen. Det är inte längre 'att som fri man samlas för att rösta vid Akropolis' som är vår demokratiska ritual. Idag samlas vi för att rösta i vallokalen och imorgon är förhoppningsvis även möjligheten att rösta via internet en del av vår tids demokratiska ritual. På så sätt kan så många människor som möjligt, så enkelt som möjligt och på så lika villkor som möjligt kunna bidra med sin röst.

---

⁶² "Valet är ingen nätshopping", *DN*

⁶³ "Lyssna på Piratpartisterna", *SvD*

7. Bibliografi

7.1 Böcker och kapitel av böcker

Blondel, Jean, Richard Sinnott and Palle Svensson. "Electoral Participation, Democracy, and Legitimacy in the European Union." i *People and Parliament in the European Union: Participation, Democracy, and Legitimacy*, 1-29. Oxford: Oxford University Press, 1998

Castells, Manuel. *The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business and Society*. Oxford; Oxford University Press, 2001

Cohen, Carl. *Democracy*. Charlotte, North Carolina: The University of Georgia Press, Athens, 1971

Coleman, Stephen och Jay G. Blumler. *The Internet and Democratic Citizenship: Theory, Practice and Policy*. New York: Cambridge University Press, 2009.

Dahl, Robert A. *On Democracy*. New Haven och London: Yale University Press, 1998.

Molander Joakim, *Vetenskapsteoretiska grunder – Historia och begrepp*, Lund: Studentlitteratur, 2011

Trechsel, Alexander H. och Fernando Mendez. "The European Union and E-voting: Upgrading Euro-Elections" i *The European Union and E-voting: Addressing the European Parliament's internet voting challenge*, edited by Alexander H. Trechsel och Fernando Mendez, 1-25. New York: Routledge, 2005.

7.2 Rapporter

Barrat i Esteve, Jordi, Ben Goldsmith, och John Turner. *International Experience with E-Voting: Norwegian E-Vote Project*. Washington DC: International Foundation for Electoral Systems, 2012.

http://www.ifes.org/Content/Publications/News-in-Brief/2012/June/~media/Files/Publications/Reports/2012/EVote_International_Experience_2012.pdf

International Telecommunication Union, *Precentage of Individuals Using the Internet 2000-2011*, ITU, 2012.

<http://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/stat/default.aspx> (hämtad 15 Maj 2013)

Segaard, Signe Bock, Harald Baldersheim, och Jo Saglie. *E-valg i et demokratisk perspektiv*. Slutrapport, Institutt for samfunnsforskning, 2012.

http://www.regjeringen.no/upload/KRD/Prosjekter/e-valg/evaluering/Evalg_Sluttrapport.pdf (hämtad 14 Maj 2013)

Statistiska centralbyrån. *Svenskt valdeltagande under hundra år*. Demokratisk rapport 13, SCB, 2012.

http://www.scb.se/statistik/_publikationer/ME0105_2010A01_BR_ME09BR1203.pdf

Slutbetänkande från 2011 års Vallagskommitté. "E-röstning och andra valfrågor." Offentlig utredning, Stockholm, 2013.

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/21/48/78/89002b33.pdf> (hämtad 9 Maj 2013)

Trechsel, Alexander H., och Kristjan Vassil. *Internet Voting in Estonia: A Comparative Analysis of Five Elections since 2005*. Report for the Estonian National Electoral Committee, European University Institute, 2011.

http://www.vvk.ee/public/dok/Internet_Voting_Report_20052011_Final.pdf (hämtad 27 April 2013)

Trechsel, Alexander H., och Kristjan Vassil. *Internet Voting in Estonia: A Comparative Analysis of Four Elections since 2005*. Report for the Council of Europe, European University Institute, 2010.

http://www.vvk.ee/public/dok/Report_-_E-voting_in_Estonia_2005-2009.pdf (hämtad 27 April 2013)

Vesnic-Alujevic, Lucia. *Members of the European Parliament Online: The Use of Social Media in Political Marketing*. Bryssel: Centre for European Studies, 2013.

Westling, Folke. *Svenskar bosatta utomlands*. SOM-rapport nr 2012:09, SOM-Institutet, 2012.

http://www.som.gu.se/digitalAssets/1373/1373789_svenskar-bosatta-utomlands.pdf
(hämtad 16 Maj 2013)

7.3 Akademiska artiklar och artiklar presenterade vid konferenser

Alvarez, Michael R., Alexander H. Trechsel, och Thad E. Hall. "Internet Voting in Comparative Perspective: The Case of Estonia." *PS: Political Science and Politics* 42.3, 2009: 497-505.

Clift, Steven. "E-democracy, e-governance and public net-work." *Artículo en línea*. *Publicus. net*, 2003.

http://www.opensourcejahrbuch.de/Archiv/2006/abstracts/kapitel_04/abstracts/2004/pdfs/IV-5-Clift.pdf (hämtad 26 April 2013)

Elklit, Jörgen, Palle Svensson, och Lise Togeby. "Why is Voter Turnout Not Declining in Denmark?" *Annual Meeting of the American Political Science Association*. Washington DC: American Political Science Association, 2005.

Follesdal, Andreas, och Simon Hix. "Why there is a democratic deficit in the EU: a response to Majone and Moravcsik. ." *JCMS: Journal of Common Market Studies* 44.3, 2006: 533-562.

Krimmer, Robert (Ed.). "Electronic Voting 2006." *2nd International Workshop: Co-organized by Council of Europe, ESF TED, IFIP WG 8.5 and E-Voting.CC*. Bonn: Gesellschaft für Informatik, 2006.

http://neu.e-voting.cc/wp-content/uploads/Proceedings%202006/Proceedings2006_GESAMT.pdf (hämtad 9 April 2013)

Majone, Giandomenico. "Europe's 'democratic deficit': The question of standards. ." *European Law Journal* 4.1 , 1998: 5-28.

Mendez Fernando, " Elections and the Internet: On the Difficulties of 'Upgrading' Elections in the Digital Era", *Representation* 46:4, 2010: 459-469

Sinnott, Richard. "Tackling the problem of voter abstention – the facilitation/mobilisation framework and some empirical evidence ." *European Commission for Democracy Through Law (Venice Commission) in co-operation with The European Commission*. Strasbourg: The European Commission, 2005. 49-68.
[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-EL\(2005\)049-bil](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-EL(2005)049-bil) (hämtad 25 April 2013)

Trechsel, Alexander H. "E-voting and electoral participation." *Dynamics of Referendum Campaigns–An International Perspective*. Palgrave, London, 2007: 159-183.
http://botus.org/paper_trechsel.pdf (hämtad 29 April 2013)

7.4 Artiklar från tidningar

Andersson, Max. "Flera demokratiska risker med e-röstning", *SvD*, 5:e april 2013
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/flera-demokratiska-risker-med-e-rostning_8093110.svd (hämtad 25 April 2013)

Gasser, Urs, och Alexander H. Trechsel. "Casting Votes on the Internet." *Harvard International Review* 34, Spring 2013: 53-57.

Gerdau, Mats. "Väljarna är redo att rösta på nätet.", *Expressen*, 19:e november 2012
<http://www.expressen.se/debatt/valjarna-ar-redo-att-rosta-pa-natet/> (hämtad 4 Maj 2013)

Helmersson, Anna. "Många vill rösta hemifrån.", *DN*, 5:e Maj 2010
<http://www.dn.se/nyheter/valet-2010/manga-vill-rosta-hemifran> (hämtad 21 Maj 2013)

"Lyssna på Piratpartisterna", *SvD*, 19:e april 2013
http://www.svd.se/opinion/ledarsidan/lyssna-pa-piratpartisterna_8101902.svd
(hämtad 25 April 2013)

"Valet är ingen nätshopping", *DN*, 18:e april 2013
<http://www.dn.se/ledare/huvudledare/valet-ingen-natshopping> (hämtad 25 April 2013)

7.5 Webbsidor

.SE Stiftelsen för internetinfrastruktur . *Svenskarna och internet 2012*.
<http://www.internetstatistik.se/soi2012/> (använd den 15 Maj 2013).

Estniska valkommissionen . *Statistik över e-röstning*. <http://www.vvk.ee/voting-methods-in-estonia/engindex/statistics> (använd den 13 Maj 2013).

Estniska valkommissionen. *Statistik från lokalval i Estland*. <http://vvk.ee/past-elections/local-government-council-elections/> (använd den 13 Maj 2013).

European Parliament. *Valdeltagande i Europaparlamentsvalen 1979-2009*.
[http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/000cdcd9d4/Turnout-\(1979-2009\).html](http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/000cdcd9d4/Turnout-(1979-2009).html) (använd den 22 April 2013).

IDEA Institute for Democracy and Electoral Assistance. *Luxemburgs valdeltagande*.
<http://www.idea.int/vt/countryview.cfm?id=135> (använd den 5 Maj 2013).

—. *Statistik över parlaments och Europaparlamentsval i Estland*.

<http://www.idea.int/vt/countryview.cfm?id=68> (använd den 13 Maj 2013).

—. *Valdeltagande i Belgien*. <http://www.idea.int/vt/countryview.cfm?id=21> (använd den 5 Maj 2013).

—. *Valdeltagande i Sverige*. <http://www.idea.int/vt/countryview.cfm?id=197> (använd den 5 Maj 2013).

—. *Valdeltagande på Malta*. <http://www.idea.int/vt/countryview.cfm?id=153> (använd den 5 Maj 2013).

Sarvamaa, Petri. *Debating Europe - "How can voter turnout be increased at European elections?"*. 2013. <http://www.debatingeurope.eu/2013/04/03/debating-europe-schools-sweden/> (använd den 12 Maj 2013).

Valmyndigheten. *Kommun/landstingsval år 2010 val.se*.

<http://www.val.se/val/val2010/slutresultat/K/rike/index.html> (använd den 21 Maj 2013).

—. *Röstning för utlandssvenskar*.

http://www.val.se/det_svenska_valsystemet/rostratt/utlandssvenskar/ (använd den 16 Maj 2013).